

NIESZCZĘŚLIWY (133) *ai*

nieszczęśliwy (109), **nieszczęśliwy** (24), [**nieszczęśliwy**]; *nieszczęśliwy* *SeklKat*, *HistAl*, *BielKom*, *LubPs*, *RejZwierz*, *BibRadz* (2), *Prot*, *RejAp*, *GórnDworz*, *KuczbKat*, *KochMon*, *RejPosWstaw* (2), *ModrzBaz* (6), *SkarJedn* (2), *Calag*, *KochTr* (3), *StryjKron* (7), *CzechEp*, *KochEr* (2), *KochPhaen*, *KochMRot* (3), *WisznTr* (2), *KochPam*, *KochPieś* (2), *PudłFr* (2), *Phil* (5), *GórnTroas* (4), *GrabowSet*, *KochFrag* (2), *OrzJan*, *LatHar*, *SarnStat* (2), *WitosłLut*, *KmitaSpit* (3), *SkarKaz* (2), *GosłCast* (10), *SkarKazSej* (5), *KlonWor*, *SzarzRyt*; *nieszczęśliwy* *BierEz*, *ZapWar*, *RejPs* (2), *KrowObr*, *Leop*, *Calep*, *GrochKal* (2), *CiekPotr*, *CzahTr* (2); *nieszczęśliwy* : *nieszczęśliwy* *MurzHist* (1:2), *BielKron* (5:1), *Mącz* (2:1), *LeopPrzep* (1:1), *KochOdpr* (1:2), *KochPs* (10:1), *SkarŻyw* (1:3), *KołakCath* (1:1).

W pisowni łącznej (130), *w rozłącznej* (3); -łzcz- (96), -łcz- (31), -łłcz- (4), -łzc- (1), -łztz- (1); -ś- (74), -f-, -s- (59).

Oba e jasne.

comp i sup (4 + 2) (nã)nieszczęśliwszy (6); nãnié- (1), nãni(e)- (1).

sg m N *nieszczęśliwy*, *nieszczęśliwszy* (32). ◊ *G* *nieszczęśliw(e)go*, *nieszczęśliwsz(e)go* (7). ◊ *D* *nieszczęśliw(e)mu* (1). ◊ *A* *nieszczęśliwy* (7). ◊ *I* *nieszczęśliwym*, *nieszczęśliwszym* (5). ◊ *V* *nieszczęśliwy* (1). ◊ *f N* *nieszczęśliwą* (20). ◊ *G* *nieszczęśliw(e)j* (5). ◊ *A* *nieszczęśliwą* (6). ◊ *I* *nieszczęśliwą* (2). ◊ *L* *nieszczęśliw(e)j* (1). ◊ *V* *nieszczęśliwą* (2). ◊ *n N* *nieszczęśliwé* (6); -é (2), -(e) (4). ◊ *G* *nieszczęśliw(e)go*, *nieszczęśliwszého* (7); -ého (1) *OrzJan*, -ego (1) *MurzHist*, -(e)go (5). ◊ *A* *nieszczęśliw(e)* (1). ◊ *V* *nieszczęśliw(e)* (1). ◊ *pl N m pers* *nieszczęśliwi*, (nã)nieszczęśliwszy (7). *subst* *nieszczęśliwé* (5); -é (1), -(e) (4). ◊ *G* *nieszczęśliwych* (7). ◊ *A m pers* *nieszczęśliw(e)* (1). *subst* *nieszczęśliwé* (3); -é (2), -(e) (1). ◊ *I n* *nieszczęśliw(e)mi* (1). ◊ *L* *nieszczęśliwych* (2). ◊ *V m pers* *nieszczęśliwi* (1). *subst* *nieszczęśliwé* (2); -é (1), -(e) (1).

Składnia comp: *nieszczęśliwszy nad kogo* (3), *nieszczęśliwszy jako co*. ◊ *Składnia sup*: *ze wszech ludzi nanieszczęśliwszy*.

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVII(XVIII) – XVIII w.*

1. *Taki, którego spotkało nieszczęście, trapiiony nieszczęściami, godzien współczucia, litości, biedny; infelix* *HistAl*, *Vulg*, *Modrz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *improsper*, *infaustus*, *infortunatus* *Cn* (65) : Zawszy mnie źle vbogiemu/ Człowieku nieszczęśliwemu. *BierEz* Ev; *SeklKat* Ev; *HistAl* K; A odprawiwszy to wżyfłtko [karę]/ mnięmał nięborák á zewfzech ludzi nán(i)éłzczefliwfy/ aby iufz wfze^{go} zbył ale^{go} bárzo nádziéiá omyliá *MurzHist* D3, Hv; *Leop Eccli* 27/24; ále zem niewiáftá niefzczefliwa/ modl fie zá mną. Porozumiał Heli iż to o nieplodność idzye/ rzekł: dayci Boże czego żadałz. *BielKron* 62v; *GórnDworz* L18v; *RejPosWstaw* [41³]; *ModrzBaz* 54v [2 r.]; *SkarJedn* 328; *KochOdpr* D; *Calag* 530a; *KochPs* 168, 169, 175; *KochTr* 10, 14; *StryjKron* 350 [2 r.]; Bo kiedy kto niecnotliwy/ luż téż záraz niefzczefliwy. *KochMRot* B3, C2; *KochTarn* 76; Niefzczefliwy był człowiek: bo nie miał przy łobie Tego/ kogo rád widział. *PudłFr* 58; *Calep* 534a; *Phil* M4; *GrabowSet* V3; *KochFrag* 53; *OrzJan* 93; *LatHar* 603; Lecż coć potym Orpheu? [...] Iżes ták niefzczefliwy/ tego ty trofkámi Ani nieprzefufznymi nie nágródzifz łzámi. *WitosłLut* A4v; Więzniovie niefzczefliwi pod Pány frogimi *KmitaSpit* B2v; Białá płecż cżefłto niefzczefliwa W tákich przypadkách bywa. [...] Mnie kiedym

dziatkámi chodźiá/ Tá téz chorobá byá *GosłCast* 22, 23, 62; Nie máfz [...] žadney ták niefzczeńśliwey Rzeczypołpolitey/ ktoraby mnief przyiáźni v fwoich dzieći y fynow miáá/ iáko tá náfzáz. *SkarKazSej* 705a, 700b, 705b.

nieszczęśliwy w czym (1): wtym tylko niefzczeńśliwy byá/ ifz czuyność około owiec fwych wielką máiąc/ máło im pomagał *SkarŻyw* 353.

W połączeniu z imieniem własnym [imię + nieszczęśliwy (4), nieszczęśliwy + imię (3)] (7): westchná nieszczęśliwy Menelaus: „Ach, boże, toś mi nieżycziwy! [...]” *KochMon* 32; *KochPhaen* 8; *KochMRot* C2v; Pómnia tu Prułkié polá: pomni niefzczeńśliwa Wárná *KochPam* 80; Ale y niefzczeńśliwi Troiánie przybyli/ Aby świętý królewny śmierć łzámí omyli. *GórnTroas* 72, 23; *KołakCath* B2.

W przeciwstawieniu: »szczęśliwy ... nieszczęśliwy« (2): iż iefli ći fá fzezeńśliwi/ ktorzy fię w fłowie Bożym kocháią/ [...] tedy ći muřzą być náđ infze wřzytkie niefzczeńśliwřzy/ y iuř práwie opłákáni/ ktorzy o nie niedbáią *CzechEp* 112; *Phil* F.

W charakterystycznych połączeniach: nieszczęśliwa(-y, -e, -i) cora, człowiek (8), dusza (2), dziewczeczka, krolestwo (2), mąż, mężatka, niewiasta, rodzaj ludzki, rodzice, rzeczpospolita, więzień, żona (2); *barzo nieszczęśliwy*.

Frazy: »ach mię nieszczęśliwego a nędznego człowieka« (1): Ach mię niefzczeńśliwego á nędznego człówieká: gdzie poydę/ gdzie fię obroć/ á kto fię nádemną zmiłuie? *SkarŻyw* 172.

[»bieda mnie nieszczęśliwemu«: byeda mnye nyeszczastlywemv [*heu mihi infelici*] ysze mnye nyebyeszky szmvthek ogarnal *HistAl* 1510 218.]

Wyrażenie: »(człowiek) ja nieszczęśliwy« (3): Do ćiebie ia/ boże żywy/ Vćiekam fye niefzczeńśliwy *KochPs* 207, 187; *CzahTr* H3v.

Szeregi »nieszczęśliwy a nędzny« (1): *SkarŻyw* 172 *cf* *Fraza*.

W przen (7) : Zá łby wrzkomo z tą Mołkwą kilká lat chodźimy. [...] O tym wie Nięmen dobrze/ y częfto nárzeka/ Częfto wzbiera od płáczu niefzczeńśliwa rzeká. *Prot* B4; *KochOdpr* Dv; *KochPs* 30; Póki iefzcze kámienny w polu flup nie ftoię, Leiác ledwie nie krwáwy płácz przez marmór żywy/ Zalu ćięfzkięgo pámięć/ y znák niefzczeńśliwy. *KochTr* 14; *KochPam* 80; *KochPieś* 36; *SzarzRyt* C2.

Przen: *Taki, który należy do nieszczęśliwego, jest jego częścią* (3) : *KochFr* 110; Cbćieli gwałtem oboz wźiác żorawiw pierzchliwych. Y vřiadác ná gárdlech ná ich niefzczeńśliwych. *KmitaSpit* C2; Zálfoń/ o mátko/ zálfoń głowę niefzczeńśliwą: Lzy mi oczy zálały *GosłCast* 26.

a. *W funkcji rzeczownika* (3) : Pozdrow niefzczeńśliwe/ áby fzczeńściem fię práwym odmienili *SkarKaz* 580a; A co naniefzczeńśliwřzy/ złęgo towárzyftwá fzukáią. *SkarKaz* 580b.

Przysłowie: Nie fmięy fię z niewrodnych áni z niefzczeńśliwych *BielKom* C5v.

2. *Taki, który przynosi nieszczęście, zło; który jest źródłem nieszczęść, zła; funestus Mącz, Cn; adversus Modrz, JanStat; infelix Modrz, Cn; improsper, inauspicatus, infaustus, inominatus, laeovus, nefastus Cn (60)* : y nie dopuřćifz fprzećiwnikowi memu kochác fię z niefsczeńśliwego vpádku mego. *RejPs* 62v; Ilekroć námię co przypáđło niefsczeńśliwego závářdym fię vćiekł zwołániem fwoiem ku pánu fwemu *RejPs* 189; Iż nic nyefsczeńśliwego nye przypáđáło ná nye *LubPs* Rv; *BielKron* 129v, 228; Portendo, Známienuyę/ przifzłe rzeczy okázuyę á zwłáfzczá yákie niefzczeńśliwe. *Mącz* 445d, 254c; Mars Plánetá ná pułnocy ná mocnym mieyfcu będący/ promieniem fwoim niefzczeńśliwym

zaráżając miejsce zámienia *LeovPrzep* A3; o niešťczęšťliwefz to będą gromy y pioruny gdy będą wołać á krzyczeń thak iáko o nich pímo powiedá *RejAp* 97v; *ModrzBaz* 69v; *SkarJedn* 391; *KochOdpr* Dv; *KochPs* 151; dla czego częfto fie vřkarzał ná niešťczęšťliwą niepłodność fwoię *StryjKron* 150; Tymi wnétrznymi woynámi czáfu niešťczęšťliwego Interregnum Polacy vćiśnieni *StryjKron* 472, 607 [2 r.], 722; Aiáx tákże popędliwy Wráził wsię miecz niešťczęšťliwy *KochFr* 106; *WisznTr* 24; *GrochKal* 27; *Phil* M2, P3, Q2; *GórnTroas* 15; Tu chćiwość niešťczęšťliwa Zbiéra/ á nie vżywa. *KochFrag* 14; *KmitaSpit* C6v; Szedłem z nim w niešťczęšťliwą drógę po niewoli. *GosłCast* 73, 62; *SkarKazSej* 673b, 674a.

nieszczęšťliwy komu (2): iz [*Belisaryjusz*] inym był fzczęšťliwy á łobie niešťczęšťliwy/ ábowiem zá fwemi cnotliwemi poľugámi zľá zapľátę wzyął *BielKron* 162v; *GórnTroas* 40.

W przeciwstawieniu: »šťczęšťliwy ... niešťczęšťliwy« (4): *KrowObr* 186v; *BielKron* 162v; rzeczy zewnétrznych vżywa. áłbo fzczęšťliwych/ chcąc ludzie w pychę podnieść: áłbo niešťczęšťliwych/ chcąc im roľpácź ziednáć. *KuczbKat* 425; *CiekPotr* 36.

W charakterystycznych poľączeniach: *nieszczęšťliwa*(-y, -e) *bitwa, dokonanie, droga, grom, interregnum, niepłodność, niezgoda, piorun, porażka, przyrodzeniu, rozjechanie, skutek, stolica, upadek, walka, wiek, wojna* (2); *barzo niešťczęšťliwy*.

Wyrażenia: »chwila niešťczęšťliwa« [*szyk 1:1*] (2): Wypráwęc dáłá niešťczęšťliwa chwilá/ Płotná miar kilá. *WisznTr* 17; *GosłCast* 52.

»czas niešťczęšťliwy« [*szyk 7:2*] (9): *KrowObr* 186v; *RejPosWstaw* 44; *KochPs* 90, 209; *PudłFr* 74; *CzahTr* A4; A on [*zły człowiek*] teraz/ nieftétyfz/ w czáfy niešťczęšťliwé/ Ze mnie triumphuie *GosłCast* 61, 27, 58.

»dzień niešťczęšťliwy« (1): A nie opuľczay mię w mój dzień niešťczęšťliwy. *KochPs* 151.

»fatum niešťczęšťliwe« (1): Lecź Fatá niešťczęšťliwe y czás niefkrowity/ Aby ftał przed Sąđ Boży/ dał mu rok záwity. *KoľakCath* B3.

»niešťczęšťliwy kľopot« (1): A tákże potym niešťczęšťliwé kľopoty które vrosły, gdy Zygmunt trzeći [...] w Elektciiéy ná Króľeťstwo Polfkie był wybrány *SarnStat* 1226.

»niešťczęšťliwy Mars« (1): ná ktore zľáczenie y niešťczęšťliwy Mars promienie fwoie wypuľczzał. *LeovPrzep* Av.

»niešťczęšťliwa przygoda« (2): *ZapWar* 1535 nr 2413; w bronieniu od ognia/ y od káźdey infzey niešťczęšťliwey przygody [*casu infoelici*]/ będą wierni y pilni. *ModrzBaz* 84.

»przyrpadek niešťczęšťliwy« (2): Náľz przyrpadek niešťczęšťliwy Sąśiad widzác zazdrośćiwy/ Oczy páśie/ duľzę ćiefzy *KochPs* 119; *GrochKal* 14.

»niešťczęšťliwe šťczęšťcie« (1): Niešťczęšťliwe to fzczęšťćie, gdy fię kto bogáci/ Cudzą fzkodą: choć mniema by wygrał, vtráći. *KlonWor* **2v.

Zestawienie w funkcji n-loc: »Wyspy Nieszczęšťliwe« (1): Przypľynęli do dwu wyľpu łub tropico Capricorni/ kthore przewáli niešťczęšťliwe/ iz fie im nie dobrze wodźiło/ á theź máte y niepożyteczne, (*marg*) Infortunáte infule. (-) *BielKron* 445v.

Szeregi: »mizerny, (a) niešťczęšťliwy« (2): *BielKron* 203; *Funestum bellum*, *Mizerna*/ niešťczęšťliwa woyná. *Mqcz* 140d.

»bądź (tak) szczęśliwy, bądź (jako i) nieszczęśliwy« = *secundus et adversus Modrz (2): ModrzBaz 15; y obowięzuiemy fie: iż [...] Páná Kázimiérzá Królá y potomki iego [...] bądź w szczęśliwych bądź w nieszczęśliwych rzeczách [sive in prosperis sive in adversis JanStat 873] nigdy nieopuścić SarnStat 1095. [Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.]*

3. *Zły, przeklęty; maledictus PolAnt; infelix Cn (7) : MurzHist L4v; RejZwierz 46v; Nie szczęśliwym bądźzief w mieście/ nie szczęśliwym ná polu. BibRadz Deut 28/16; miáltá máią murámi obtoczóne aż do niebá/ ziemiá nieszczęśliwa požeráiąca obywátele fwoie. SkarŻyw 500, 114; Jedno tu nieszczęśliwy świat/ iáko y wszędzie błędzi WysKaz 46.*

W charakterystycznych połączeniach: nieszczęśliwy(-a) błędnik, poseł, ziemia.

a. [W funkcji rzeczownika:

Szeregi »nieszczęśliwy a zły«: vbaczy Nyeszcząsthlywy a szly thobie thak szłvsznye vmrzecz [Infelix sic te mori decet] HistAl 1510 48.]

4. *Taki, któremu się nie wie; infelix Modrz, Cn; invenustus Cn [w czym] (1) : W nárádeniu oczem bárzo leniwi/ á w wykonywaniu bárzo nieszczęśliwi iestefmy. ModrzBaz 144.*

Synonimy: 1., 3., 4. niefortunny; 2. niefortunny, niezdarzony.

Cf NIESZCZĘSNY, SZCZĘŚLIWY